

אחר כותלנו

עלון לבוגרי ישיבת "הכותל" פרשת "חקת" 88 תשע"ג

מאמר פותח הרב ישעיה שטיינברגר

מקל חובלים לעומת מקל נועם

משה עשה את הנחש מנחושת מדעתו, עיקרון לשון נופל על לשון הוא שהינחהו (רש"י). העיקרון ומשמעותו וגם מציאותו דווקא כאן אומרים דרשני. הפתרון נעוץ בקו העובר כחוט השני בכל הפרשה; יחסי הגומלין בין הטבע ורצון ה'.

תחילת הפרשה – חוקה, גזירה שטעמה נעלם. יש כאן התנגשות ברורה בין הגיון אנוש לרצון ה'. מייצג הראשון, שלמה, אומר על פרה אדומה: "אחכמה והיא רחוקה ממני". רק משה, עבד ה' המייצג את השני, מבין רזיה.

גם חטא משה במי מריבה דומה בעניינו; היתה שם החמצת הזדמנות ליצירת הרמוניה בין הטבע לדבר ה'. לכן אף נס גלוי, כנביעת מים בהכאת אבן, אינו קידוש ה'. תהום עמוקה פעורה בין דיבור לסלע ובין הכאתו; הראשון מבטא הרמוניה, השניה – מלחמה בין הטבע ורצון ה'. גם כשרצון ה' מנצח, כבר נוצרה דיסהרמוניה. "יען לא האמנתם בי להקדישני" היא נזיפה על שימוש במקל חובלים במקום התנהלות עדיפה בדרכי נועם. [וי"ל שדרגת מרע"ה היא דין, עלה במחשבה לברוא אותו במידת הדין, "משה מפי הגבורה". אבל העם "אינו יכול לעמוד". ולכן הכאה היא מדרגת משה אך העם צריך דיבור, במיוחד לקראת כניסה לארץ, ששם הם מעוניינים שיהיה נועם. ואולי מפני זה כל הניסיונות שניסו בני ה' הם דווקא במדבר וכן שינויי המדרגה בין הרצוי למצוי בדרגת העם מתרחשים דווקא במדבר ובספר "במדבר". כל זאת מפני שהמדבר מסמל לעולם את מידת הדין. ובאמת מתברר שאינם מסוגלים לעמוד במידה זו. והיינו אולי עומק הפשט בביטוי האכזבה, כביכול, של ה' כלפי בני: "אני אמרתי אלוהים אתם ובני עלין כולכם אכן כאחד האדם תמותו וגו'". (שיר של יום השלישי). יש כאן דגש על שם "א-לוקים" – מדה"ד וצ"ב].

זו גם הדגשת בקשת השלום מעמי האזור. צבאות ה' שוחרי שלום ודרכי נועם הם. תגובת אדום: "בחרב אצא לקראתך" היא האנטיטזה; ברוטליות וצחצוח חרבות. כבעמלק, אף שישראל נוצחים כבר התקררה האמבטיה.

זה גם פשר נס נחל ארנון. גדותיו נבראו עשויות, מצד אחד מערות, מצד שני בליטות ממול. הכנענים, שארבו שם לישראל העוברים בקניון הנחל, נענשו תוך הזדעזעות ההר וכניסת הבלטות בחורים – במערות שמחצום. יצא צד אחד לקראת השני כ"שפחה לקראת גברתה". הטבע, מדויק ומתוזמן לעשות דבר ה' אמר "הנני".

אף כשנאלצים להילחם בסיחון, ה' אומר: "מה אני מטריחם להילחם עם כל אומה, יתכנסו כולם להילחם בהם יחד וינגפו במכה אחת מפני ישראל". לפנינו ניתוח חד חלק נקי ומהיר.

לכן כאן, ורק כאן, הודגש לענ"ד המושג "לשון נופל על לשון", לאמור: מתאם מקסימלי דורש הרמוניה אפילו בין השפה והחומר, בין הדיבור והשם צורת הנחש – בחינת דבר ה', ובין החומר הגולמי, הנחושת, בחינת הטבע הנברא. דבר ה' בתפארת עוזו מתקיים בקול דממה דקה, לא ברעש, בדיסהרמוניה – תוצר התנגשויות אלימות.

אם דיברנו על נושא ההרמוניה הנדרשת כאיזון במיוחד, הדבר מובן שהוא בא אחר שחוקת התורה, בהקשר לפרה אדומה, מלמדתנו אודות מידת הדין והעניין הקשה שיש כאן גזירות. וכמה"ל בתפא"י בנושא שילוח הקן ומחלוקתו עם המו"נ והרמב"ן עשה"ט שרצון ה' בעצם הן גזירות תמיד, אלא שאנו ומנהיגו יכולים ואמורים "להמתיק את הדינים". (והדבר מתקשר לתקנת התענית הנזכרת במג"א בתק"פ אודות ערב שבת פרשת חוקת ששרפו התורה ובשם ספר תניא שגילו מהשמים שהתאריך הוא לא יום בחודש אלא ערש"ק חוקת שהתרגום על הפס' הראשון "דא גזירה דאורייתא" והיינו רמז לאותו אסון. גם מכאן מוכח שנושא החוקה הוא כללי לתורה. אלא כנראה במקום שלא זכינו להתייחס לתורה כגזירת מלך ולקיימה ביראת שמים הולמת בהתאם אלא חיפשונו טעמים ופילוסופיה, אז הנוכחים שאליהם ניסינו להתקרב, דווקא גזרו על התורה בשריפה. בחינת מידת הדין לעומת מידת הדין. אש היא מדה"ד הגוברת במקרה זה על התורה=מים ודוק וצ"ב עוד ואכמ"ל. ואגב הקרונות שנשרפו בצרפת באותה שעה כנז' במג"א שם היו כנר' את שרפת התורה בפריז. ור' יחיאל מפריז, לפי השמועה, כתב את התלמוד מחדש עפ"י זיכרון בע"פ מילה במילה. ואח"כ עלה לארץ ובעכו פגש את הרמב"ן). מרע"ה שהיכה בסלע, שזו הנהגה קשה של מדה"ד, רצה לקיים "כפטיש יפוצץ סלע". אך מדה"ר בדרכי נועם מכוונת לדיבור אל הסלע. ולכן נמנעת הכניסה מאר"י של משה כי אחר חטא המרגלים כמו אחר חטא העגל, כשם שיש ירידה ממדרגת "אני אמרתי א' אתם וגו'" והיינו ממידת הדין=א-לוקים, במדרגת העם כך יש כיו"ב במדרגת אר"י. ולכן משה כבר לא יכול להנהיגם באר"י. פניו כפני חמה, אש=מידת הדין, לא מתאימות וצריכים פני לבנה=חסד ורחמים של יהושוע. ראוי לזכור

לקחים אלו. הם רלבנטיים בהרבה עניינים גם לימינו ממש...

הטומאה – דרגת החיות של האדם היהודי

"אדם כי ימות באהל", רק ישראל מטמא באהל ולא גוי – אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרואים אדם. וצ"ע הלא למשל "בצלם אלוקים ברא את האדם" – חביב אדם, כל אדם אפילו גוי שנברא בצלם ועוד הרבה כיו"ב, כהן לוי וישראל לא נאמר אלא "אדם" (אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ראה בסנהדרין) – לרבות גוי וכיו"ב. צ"ע, אפוא, למה דווקא בעניין טומאת מת מודגש ההבדל בין יהודי לגוי ובשם "אדם" דווקא?

ונראה על פי המבואר בספרים ש"אדם" אותיות "מאד", כי רק האדם מסוגל להתעלות על עצמו להיות בחינת כוס של ברכה העולה על גדותיה. היפך "בהמה" וכמהר"ל – "בה" "מה". וזהו כוח החיוני המיוחד של האדם.

השרישנו ה"משך חכמה" שככל שאתה מוצא יותר חיות כך יש יותר טומאה בהיעדר חיות זו. לכן רק יהודי מטמא מהתורה ולא גוי. לכן בעלי חיים לא מקבלים טומאה בחייהם, זולת האדם. טומאת: ש"ז, נדה, מצורע ועוד כולן החמצת הזדמנות לחיות הן. בקצרה, הטומאה מבטאת ומסמנת את הסתלקות החיות האינטנסיבית.

לכן דווקא כאן, בעניין טומאת מת ובמיוחד באהל, המסמל את פנימיות האדם – אוהלה של תורה וכן "מנשים באהל תבורך", יש מקום לחדד את מושג ה"אדם" בחינת "מאד" הנשמה העולה על גדותיה. כאן יש גם מקום להבדיל בין יהודי לגוי.

עם ישראל תמיד הצטיין ביכולת הבלתי שגרתית להישרד, להיות בחינת "אף על פי כן", נגד כל הסיכויים. זהו עניין "מאד". לפעמים זו תכונה המנוצלת לשלילה, למרבה הצער. מכאן העקיפות הפרועות בכבישים הגורמות לאסונות. (אומרים שאם רואים עקיפות מעין אלו בכבישי אירופה, קרוב לודאי שזה באחד משלנו...). זה מקור עיגולי הפינות וקיצורי הדרך – הקומבינות... אבל זה גם מקור התחכום והרצון לבטא מקוריות ישראלית.

כתיבת סת"ם של שירת הבאר

צע"ג למה זה לא נכתב בס"ת אריח על גבי לבנה כמו שאר שירות: שירת הים והאיזנו.

ואמנם זו שירה פחותה בחשיבותה שהרי משה וה' לא נזכרו בה, ר' פרש"י, וכן בכמותה שהיא קטנה וגם מזכירה את החטא ברמז, "משענותם" ר' רש"י ואעפ"כ צע"ג עדיין. (וברר אצל הרב הדרי בזה). וע' באוה"ק שמבואר שהשירה היא על התורה וכאן תוקן המחלל שלא שרו על מעמד הר סיני כמו על קריע"ס.

דיברנו על נושא ההרמוניה הנדרשת כאיזון במיוחד אחר שחוקת התורה, בהקשר לפרה אדומה, מלמדתנו אודות מידת הדין והעניין הקשה שיש כאן גזירות. וכמהר"ל בתפא"י בנושא שילוח הקן ומחלוקתו עם המו"נ והרמב"ן עשה"ט. (והדבר מתקשר לתקנת התענית הנזכרת במג"א בתק"פ אודות ערב שבת פרשת חוקת ששרפו התורה ובשם ספר תניא שגילו מהשמים שהתאריך הוא לא יום בחודש אלא ערש"ק חוקת שהתרגום על הפס' הראשון "דא גזירה דאורייתא" והיינו רמז לאותו אסון. גם מכאן מוכח בנושא החוקה הוא כללי לתורה. אלא כנראה במקום שלא זכינו להתייחס לתורה כגזירת מלך ולקיימה ביראת שמים הולמת בהתאם אלא חיפשנו טעמים ופילוסופיה, אז הנוכרים שאליהם ניסינו להתקרב, דווקא גזרו על התורה בשריפה. בחינת מידת הדין לעומת מידת הדין. אש היא מדה"ד הגוברת במקרה זה על התורה=מים ודוק וצ"ב עוד ואכמ"ל. ואגב הקרונות שנשרפו בצרפת באותה שעה כנז' במג"א שם היו כנר' את שריפת התורה בפרז. ור' יחיאל מפרז, לפי השמועה, כתב את התלמוד מחדש עפ"י זיכרון בע"פ מילה במילה. ואח"כ עלה לאר"י ובעכו פגש את הרמב"ן). ובאופן כללי מידת הדין נאבקת כאן עם מידת הרחמים. ומרע"ה הוא מדה"ד ועם ישראל זקוק להתחשבות של רחמים. ונר' דהיינו חטא מרע"ה שהיכה בסלע שזו הנהגה קשה של מדה"ד. ורצה לקיים "כפטיש יפוצץ סלע". אך מדה"ר בדרכי נועם מכוונת לדיבור אל הסלע. ולכן נמנעת הכניסה מאר"י של משה כי אחר חטא המרגלים כמו אחר חטא העגל, כשם שיש ירידה ממדרגת "אני אמרתי א' אתם וגו'" והיינו ממידת הדין=א-לוקים, במדרגת העם כך יש כיו"ב במדרגת אר"י. ולכן משה לא יכול להנהיגם באר"י. פניו כפני חמה, אש=מידת הדין, לא מתאימות וצריכים פני לבנה=חסד ורחמים של יהושוע.

לאור האמור רמזנו על מידת הדין ועקשנות בוויכוח הציבורי האדיר בין סלונים בב"ס בעמנואל ובין בג"ץ, ששום צד לא היה מוכן לוותר ולהבין אפילו במקצת את ה"ראש" של הצד השני. ויש כאן בחינה של סכנה ח"ו להפסד אר"י כאשר מפעילים יותר מדי את הדין, אפי' את"ל שכל צד מתכוון לש"ש. (אם כי ספק רב אם אפשר ללמד זכות על ביהמ"ש העליון...). הרי מרע"ה וודאי התכוון לש"ש. ואעפ"כ איבד את אר"י שלו בגלל ההכאה בסלע, בחינת: יקוב הדין את ההר. והוא שקול כנגד כלל"י וכך ח"ו עלול להיות עם כולנו, ה' ישמור.

בחי"ד א ("במדבר קדמות" הצמוד ל"עין זוכר") כותב שלדעתו האריז"ל זכה למה שזכה בגלל שאליהו הנביא הביא לו אפר פרה והיה טהור מכל הטומאות שמזהמים אותנו! (והיינו חבריא מידכן בגלילא נדה ו,ב). ואגב בתשע"ג סיפר הגרמ"ש שהאריז"ל למד עם זוהר והנילוס ולבד במצרים עד שהגיע המהר"י סרוק בעל אלפסי זוטא מאיטליה

ללמוד אצלו. וכשעלה לאר"י היה בן 36 – 8 חלוש עד כדי כך שאמו שהאריכה ימים אסרה עליו לטבול במקווה (של האר"ז!) והיה שם סה"כ שנה ועשרה חודשים ונפטר.

וב"קול התור" שהגר"א רמז לתלמידיו שאם יתפתחו בענייני הקדושה שלהם כראוי הוא כבר יגיד להם היכן מצוי אפר פרה... (ואגב זה סיפר הגרמ"ש שתלמידי הגר"א אולי תוך חיפוש אפר הפרה או מתוך רצון להתקדש ולהתפלל בהרי ירושלים היו מתאספים בכל מיני נקודות תצפית על הר הבית ועל סביבות העיר הקדושה. ואמר שיש מסורת המסבירה עפ"י מדוע נבנה מסגד דווקא ליד בית ההסתדרות ברח' שטראוס, שלא הייתה שם כנראה אוכלוסיה או כפר ערבי. וסברו שהערבים היו רואים באותה נקודה התאספות תכופה של יהודים – תלמידי הגר"א להתפלל. ובכדי להציב דווקא שם את הסט"א שלהם בנו מסגד...).

נחמי' נ"י הק' למה ענייני פרה לא נז' בויקרא, שם מדובר על קודשים וטהרות. ולענ"ד דווקא פרה לא הובנה בשכל אפי' לשלמה המלך אלא למרע"ה מפני שהיא כולה דין. ובכלל טומאה וטהרה הם ענייני קדושה ששייכים לעולמות עליונים שעלו במחשבה להיברא ולא התממשו אלא אצל מרע"ה שהי' בבחינת מלאך. וזו מדרגת המדבר דווקא. ואי"ז בתו"כ אפוא אע"פ שמעשי פרה הם כקרבנות ונעשית ככוהנים דווקא. והיינו גם כל מסגרת הפרשה – המתח בין הגזירה לדרכי הנועם, בין עלה במחשבה – דין ובין הנועם – רחמים שלא היו מוסדרים ומתוקנים דיים בעליל אצל מרע"ה. וכשנ"ת.

באותו עניין של נועם והרמוניה כללית; השבוע נפטר רב גדול וחשוב הרמ"י לפקוביץ זצ"ל. והיה מהראשונים היושבים במלכות התורה ונחשב לגאון גדול. ומעניין שדווקא לימד עד גיל מבוגר ביותר, נפטר בן 97, את הצעירים והיה ראש ישיבה קטנה לגילאי 17-13. רב גדול הספידו; שהיה מחבב ביותר את התורה על תלמידיו הצעירים בגיל התיכון – הישיבה הקטנה. והיה אומר שגיל זה בעייתי, מפני שכבר יש את כל היצה"ר אך אין עדיין בפועל (רק בכוח מגיל המצוות) את השכל והאישיות להתגבר. ולכן צריכים תחבולות איך לחבב את התורה. ואמר בשם הח"ח סיפור שהיה גם משל. בתקופת הקנטוניסטים שהצאר היה חוטף ילדים יהודים ומגייסם לצבא ואח"כ נשארו בצבא וגם חלק התבוללו למחצה לשליש ולרביע שם ואף לא אכלו כ/שר כי לא היה ניתן להשיג כמעט אוכל כשר. והח"ח ששמע על כך, רצה למעט הבעיה לפחות בקרקטונים המיוחדים שהוקצו ליהודים ובעמל רב אסף כסף וארגן מטבח ואוכל כשר לחיילים אלו. התברר כעדות הממונה על המטבח שהחיילים אכן אכלו את האוכל הכשר ואח"כ פנו והזינו את בטנם גם במטבח הטרף של שאר החיילים. ניסה הח"ח ללמד עליהם זכות; שמא האוכל הכשר אינו בכמות מספקת. ענה הממונה, יש די והותר. אז ענה הח"ח א"כ נחליף את הטבח, כי כנראה אינו מבשל אוכל טעים מספיק. ולא זו בלבד שהאוכל יהיה שווה ברמתו ובכמותו לאוכל הטרף אלא שיש לגייס משאבים שיעלה עליו בטעמו וברמתו. וכן הווה ונפתרה הבעיה.

אמר הרב לבקוביץ שזו הדרך עם הנערים וכך יש לחבב עליהם את התורה שתהיה יותר טעימה ומושכת ומשובבת נפשות הצעירים לעומת שאר עיסוקים אפשריים שהיצר מציע. וזו הייתה הצלחתו הגדולה כראש ישיבה לתלמידים הצעירים דווקא. הביאם לידי אהבה והרמוניה לעולמנו על כל פיתוייו ויצריו תוך עקיפת התנגדויות והתנגשויות – מידת הדין. (וכעצת מו"ר הגר"י הוטנר שבדורנו אי אפשר לחנך עם מידת הדין אלא עם מידת הרחמים ואהבה דווקא).

הוספה לחטא משה: ר' נצי"ב וברר עם דודי

בעניין נחש הנחושת והלשון הנופלת על לשון; אמרתי שאולי זה מפני שיש כאן רעיון שכשהרפואה משמים אז הכל הולך בנועם ובהרמוניה באופן שלא נשארות שום צלקות. ולכן זה הרמז דווקא בנחש שיש גם מתאם לשוני.

שמועות הראייה –
חקת תרפ"ט
הרב ישעיהו הררי

א. פרה אדומה כקדשי בדק
הבית
ב. מעשה ד' ומחשבת ד'
ג. הטומאה שבאשליית המוות

ד. תורה לישראל ולבני נח
ה. ההחטאה שבמי- מריבה
ו. כיבוש עבר- הירדן
ז. ההצלה ע"י נחש הנחושת

לישראל היא במחשבה העליונה שקדמה לעולם, בדיבור שקדם לעולם ועתה הוא ניצב ומקיים את העולם.

בעולם זה אנו מכירים את התופעה היסודית והבסיסית- תופעת המוות והכיליון. אכן המחשבה הפילוסופית ראתה את המיתה כהכרח טבעי, שהרי כל הרכבה סופה להיפרד. התופעות בעולם הזה יסודן במורכבות, ולכן המיתה, הפירוד, הוא בן הלוויה לכל

דרגות המציאות. המוות האנושי משמעו חזרת מרכיבי גוף האדם ליסודם הראשוני. הפרדתם של החלקים מאבדת את צורתו של האדם ומבטלת את מציאותו.

לעומת זאת נאמר בפסוק "כי עמך מקור חיים" (תהלים ל"ו, י). השווה: "עולת ראייה" א' עמ' כ"א: "החיים מתחילים להתייחס במקום שיש יחס אל המות, במקום שיש מה להחיות, שאם שפע החיים לא יזל שם הרי השלילה של החיים מתגלה שמה, שהוא המות. אבל המקור של החיים הוא תוכן החיים, שהחיים שם הם עצמיים, לא מצד שלילת המות שהם מסבבים, ומקור החיים זהו עם הענין האלוקי העליון, שמצד המקוריות הזאת חיים מתחילים להיות מפכים ונמשכים, להחיות כל פגרים מתים, כל משוללי חיים, בטללי אורותיהם". השווה: ב"שמן רענן" א' עמ' קע"ד, ר"ג; הופיע גם ב"לחי רואי" עמ' רצ"ג) והנוסח בברכת התורה הוא: וחיי עולם נטע בתוכנו. ישראל הקשורים למחשבה העליונה הרי הם מתייחסים למקור החיים והם בבחינת חיי עולם כמו לפני חטאו של אדם הראשון, הוא החטא שבעטיו באה המיתה, באה הפרדה והחזרה ליסודות ההרכבה. (השווה: "החיות העולמית" בתוך "אורות- הקודש פרקים מ"א- מ"ב: "יראת המות היא מחלת האדם הכללית, הבאה בעקב החטא, החטא יצר את המות. המות בא בעקב החטא, לולא החטא הקדמון, לולא הלך האדם אחרי תאוותיו הבהמיות, היתה התחושה הרוחנית מופיעה עליו ברוב אורה"). במהותה הבראשיתית היתה הבריאה הוויה בלתי פוסקת, ואלמלי החטא היה קיומה לעד. אמנם עם מצב זה של "בדיעבד" אין ישראל משלימים. בישראל המיתה היא חסרון המכונה בשם חרפה, ("המות מום הוא ביצירה, ישראל נועד להעבירו, חרפת עם הוא לנו, וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ, כי ד' דיבר". שם, פרק מ"ב. השווה: תהלים כ"ב, ז': חרפת אדם ובזוי עם; יחזקאל ל"ו, ט"ו: חרפת עמים) "בלע המות לנצח ומחה ד' א-לוקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי פי ד' דיבר". (ישעיה כ"ה, ח'; בראשית רבה כ"ו, ב'. ראה אברבנאל ומלבי"ם ישעיה שם, אמנם השווה פירוש הרד"ק).

הכינוי חרפה שייך רק במקום שהוא בא לבטא ליקוי, חסרון, מום, מה שטבעו בכך, אין לייחס לו חרפה. לא ייאמר, למשל, על מין הצומח שיש בו חסרון מכיוון

"זאת חוקת התורה וגו' ויקחו אליך פרה אדומה וגו' ובאה על- כך דרשת חז"ל שלמשה נתגלה עניינה של הפרה ואילו שלמה קרא על עצמו "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי- והיא רחוקה ממני". (במדבר רבה ט"ז, ג' ו'). לאחריה מסופר על מי מריבה, על נחש הנחושת ועל מלחמת סיחון ועוג וכיבוש עבר הירדן. הקשר והיחס בין עניינים אלו יתברר לפנינו.

מעלתה של פרה אדומה היא מיוחדת במינה. בכוחה לטהר טמאים ובסוגלתה לכפר על מעשה העגל, (תנחומא חוקת ח') ואעפ"כ דנו בגמרא (עבודה זרה כ"ג, ע"ב. ראה ב"שמן רענן" א' עמ' כז שכתב לדייק מדרשת הספרי, על הדגשת התורה "חטאת", שיש לפרה אדומה דין של קדשי מזבח) שלא תהא במעמד של קדשי מזבח הקדושים קדושת הגוף אלא בדרגה של קדשי בדק הבית. ובפירושו של רש"י: לא אלימא קדושתיה טפי מקדושת בדק הבית, ועל כל דבר חל קדושת בדק הבית אפילו על אבנים.

קדושת הגוף אין לה פדיון ואילו קדושת דמים יש לה פדיון, דהיינו שקדושת דמים והיא קדושת בדק הבית היא קטנה יותר מקדושת הגוף, ומדוע אפוא פרה אדומה שכה התייחדה במעלותיה לא הגיעה לכלל קדושת הגוף?

אנו מבדילים בין עולם מחשבת ד' לבין עולם מעשה ד'. (השווה: "אורות התשובה" ט"ז, א': "מה גדלו מעשיך ד', מאד עמקו מחשבותיך, המתעלות מכל חשבון, למעלה מהמידה האומרת מה רבו מעשיך ד', שנכנסת בחשבון, שהיא מידת הארץ, מלאה הארץ קניניך". עיין עוד "עולת ראייה" א', עמ' רל"ט; לעיל פ' תזריע תרפ"ט הערה 13. "שפת- אמת" פ' שופטים תרל"ז: לעולם המחשבה עמוקה מהמעשה. התבוננות ימי המעשה בבחינת גדלו מעשיך, ובשבת בבחינת עמקו מחשבותיך). הבריאה כפי המתגלה לעינינו בחוקים ובמשטר קבועים היא עולם מעשה ד', ואילו מה שהיה לפני היות העולם, כשעלה במחשבה להיבראות, "לפני אחד מה אתה סופר", (ספר יצירה א', ז'. ע"ע "חכמת הקודש" פרקים ז', י"ב) מתייחס למחשבת ד'. ההתבוננות במעשי ד' מחזקת את הכרת בורא העולם שלפנינו בלב האדם, (ראה רמב"ם "יסודי התורה" ב', ב': בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים) ואילו העיון במחשבת ד' ובדיבורו הוא עמוק, אציל ומעודן.

"לעולם ד' דברך ניצב בשמים, (תהלים קי"ט, פ"ט. "לקוטי תורה" לבעל ה"תניא" שיר- השירים דף י"ב, א': דבר ד' מקור נשמת ישראל, הן הממשיכים בחינת שמים, שם מים; השווה: "אגרות ראייה" ד עמ' ר"ז) ההתייחסות לדבר ד', לגילויים העדינים המכונים ביחס לדיבור, היא סגולתם של ישראל. הם עלו במחשבה תחילה (בראשית רבה א', א': מחשבתן של ישראל קדמה לכל; במדבר רבה י"ד, י"א: כשם שמחשבת ישראל עלתה לפני המקום ואח"כ תיקן להם תורה) ולכן אפשר להם להתקשר לבחינת הדיבור שהיא המחשבה העליונה. אמנם עולם המעשה מקורו בתורה "הבית הקב"ה בתורה וברא את העולם" (בראשית רבה א', א') בעולם זה מתבוננים אף הגוים ולמדים ממנו על הבורא. אבל התורה שהיא קדמה לעולם- בה הביט וע"י כך נברא העולם- לא נבראת אלא בשביל ישראל. (קהלת רבה א', ט'). נמצא שדרך ההתבוננות המיוחדת

שאינו נמנה על בעלי החיים, או על הדומם הנעדר את סגולת התנועה, ולכן לא תהיה חרפה להם על שאין בהם מחיותם של בעלי החיים.

לעומת זאת אם הצומח לא יצמיח תהא זו לקותא. דוגמת הדבר בדין המשנה (בבא בתרא ראש פרק ששי) על המוכר זרעוני גינה לחברו ולא צימחו, שחייב באחריותן "דהוי מקח טעות". (רשב"ם בבא- בתרא צ"ב, ע"א). מכאן שאם אכן מטבעו ויסודו של האדם למות, כשיגרת המחשבה הפילוסופית, מדוע מכונה המיתה בשם חרפה?! מדברי הנביא, הרואה את תופעת המוות כחרפה לישראל, עולה אפוא שאכן מבחינת המחשבה הישראלית המדברת על חיים נצחיים, עניין זה של המוות חרפה לאומית הוא. החטא שסובב את המיתה למין האנושי הוא- הוא המהווה את חרפת עם - עולם האמור לחיות חיי עולם.

תופעת המוות היא אבי- אבות ההבדלות שירוד לעולמנו. עצם ההבדלה מניחה את השוני, הפירוד, ואילו אליבא דאמת "הכל מתאחד בנקודה אחת". ("אורות הקודש", מאמר "האחדות הכוללת" פרק א'). המת הוא אבי- אבות הטומאה מכיוון שהוא אבי- אבות האשלייה על דבר הפירוד המוכרח לעולם, על דבר ההבדלה שבאה לעולם. ("המות הוא חזיון שוא, טומאתו היא שיקרו, מה שבני אדם קוראים מות, הרי הוא רק תגבורת החיים ותעצומתם. ומתוך השקיעה התהומית בקטנות, אשר יצר לב האדם השקיע אותו בה, הרי הוא מצייר את תגבורת החיים הזאת בצורה מדאיבה וחשוכה שהוא קוראה מות". אורות הקודש" מאמר "החיות העולמית" פרק מ'. מהדורת תרצ"ח עמ' שצ"ב).

המיתה היא חרפה לישראל ומשום כך היא מקור הטומאה. לכן האיש הישראלי מטמא באוהל המת, מה שאין כן בעכו"ם. "קברי עכו"ם אינן מטמאין באהל", (יבמות ס"א, ע"א) שהרי אין המיתה חרפה להם, אין היא חסרון להם ולכן אין היא טומאה להם. אמנם מה שעכו"ם מטמא במגע ובמשא (שם) זה מצד השייכות, המגע והקשר שיש לעמים עם ישראל, שהרי יישובו של עולם הוא מטרה משותפת לכל בני המין האנושי "לא תוהו בראה - לשבת יצרה". (ישעיה מ"ה, י"ח. יבמות ס"ב, ע"א).

אכן, עם מתן- תורה נתפצלו הדרכים. "לריח שמניך טובים, שמן תורק שמך", ודרשו על- כך "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה". (שיר השירים א', ג'; שיר השירים רבה שם וב"פה קול": העולם לא היה כדאי עדנה לקבל התורה בשלמותה, אבל עתה שניתנה לנו התורה בשלמותה וכו'. השווה: "תורה תמימה" שם). ריח, בניגוד לטעם, שווה לכל נפש, ולכן עד לקבלת התורה היתה הדרגה הרוחנית משותפת לכל. לעומת זאת, לאחר קבלת התורה והתייחדותם של ישראל נוהגת הבחינה של טעם, של חיוב המצוות לישראל, בחינה שאינה שווה לכל, שהרי "שמן תורק שמך", טעימת השמן משתנה אצל בעלי הטעמים השונים.

מקור ההתגלות לישראל הוא בבחינת הדיבור העליון, הבראשיתית, והיא מיוחדת לכנסת ישראל הקרויה ראשית. "ראשית תבואתה". (ירמיה ב', ג'. ראה לעיל שבת חול המועד פסח, תרצ"א הערה 43). אמנם אמרו בגמרא "מלמד שהחזירה הקב"ה [לתורה] על כל אומה ולשון ולא קיבלוה". (עבודה זרה ב', ע"ב וב"עץ יוסף" על "עין יעקב"

שם). אלא שאף אם היו מקבלין אותה, עדיין היתה נשאת התייחדות לישראל ביחס לתורה. התייחדות הנתלית בקשר עם המחשבה העליונה, זו המכונה ראשית. רק לכנסת ישראל קשר לפן הגילוי של הדיבור הניצב ומעמיד את השמים. "לעולם ד' דברך ניצב בשמים". ציוויים שנתגלו בתורה נאמרו רק לישראל, כי יסודם בגילוי העליון, וגם אם נאמרו קודם מתן- תורה, כשבע מצוות בני נח, הרי במעמד הר סיני ובעילויים של ישראל מעולם המעשה לעולם המחשבה נתגלו ונתעדנו אף גילויי מצוות אלו. "נאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני - לישראל נאמרה ולא לבני נח", (סנהדרין נ"ט, ע"א) לעומת זאת "כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה". (שם. עיין עוד לעיל פ' לך- לך תרצ"ב; פ' יתרו תרפ"ט). הבחינה הראשונה של הגילוי נשארה בדרגת בני נח, ואילו הגילוי הסינאי נחשב מהמקור העליון המיוחד לישראל.

לאחר הציווי על פרה אדומה באה פרשת מי מריבה. בקשת ישראל למים מופיעה בתורה פעמיים. קודם מתן- תורה במרה וברפידים, (שמות ט"ו, כ"ד; י"ז, ג') ובסוף הנדודים בשנת הארבעים, במדבר צין. (במדבר כ', ב'). בפעם הראשונה נאמר "והכית בצור ויצאו ממנו מים", דהיינו עשיית מעשה. ואילו לאחר קבלת התורה נאמר בפרשתנו "ודברתם אל הסלע לעיניהם". אמנם השוני בין צו ד' לבין ביצועו של משה צריך עיון. הייתכן שמשנה ישנה ממה שנצטוו בו?! ואם אכן טעה, מדוע לא מצינו שביקש תשובה וסליחה על שיגגתו. כל אותן תפילות ותחינות של "ואתחנן" על כניסה לארץ- ישראל לא בא בהן זכר בקשת התשובה.

דור מקבלי התורה מיוחד הוא מכל הדורות - דור דעה. (ויקרא רבה ט', א'. פסיקתא רבתי י"ד, י"ט. "שוחר- טוב" ק"ט, ו'). הוא היה ראוי לעצור את החסרון ואת חרפת המוות. (השווה: עבודה זרה ה', ע"א: לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהם. עיין עוד "פרי צדיק" שבועות ס' כ"א). אכן, חוקי הכיליון לא חלו על דור זה, "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה". (דברים ח', ד'). משום כך סבור היה משה כי הגיע הזמן לגילוי האחדות השלמה, זו המשווה את הפעולה והדיבור, את החיים ואת המוות, את המחשבה ואת הביצוע. דוגמת מה שאמרו בירושלמי (גיטין ז', א'; תוספות גיטין ע', ע"ב דיבור המתחיל: בודקין) על הוראת הבעל לכתובת גט ע"י הרכנת הראש. מפני מעלתו המאוחדת של משה הוא לא הבחין בשוני שבין הציווי לבין הביצוע, ולא ראה בהבדל שבין הדיבור למעשה עניין של חטא, וממילא לא ביקש סליחה על- כך. אמנם מסכת הקלקולים של דור המדבר, במרגלים, בקורח וכו' מנעה את התיקון השלם וחשפה את דרגת הפירוד של העם. מגמתו של משה להתאים את המעשה והדיבור לא תאמה את מצבו הרוחני של העם. אי- תיאום זה הוא החטא, ההחטאה של משה, קם פער עמוק מדי בין הנהגת משה לבין עולמו של הציבור המונהג "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ".

אם אכן היה משה מכניס את ישראל לא"י לא היתה הארץ נחרבת, ולא היתה מציאות של גלות, (דברים רבתי עמ' 48 מהדורת הר"ש ליברמן, תשל"ד, פ' ואתחנן; השווה: אור החיים במדבר כ', ב': היו משה ואהרן נכנסים לארץ, והיה משה בונה בית המקדש ואין חשש להשלכת חמתו על ישראל; להלן פ' דברים תרפ"ט הערה 44) מצב בו א"י מובדלת בקדושתה מכל העולם. ומאחר שלא כך אירע, ונולדה הוויתר של

לטהרה והכל אחדות אחד, רק בהתפשטות אח"כ חל עליו שם טומאה". היא "שתהיה המנצחת בעולם, לפני כרע המות בך, ולא יזכר ולא יפקד, ובולע לנצח". ("אורות הקודש" סוף מאמר "החיות העולמית").

בשולי השמועה:

מיקומה של פרשת פרה אדומה שלא בתוך סדר הקרבנות, ובמיוחד לאחר שמסורת חז"ל (גיטין ס', ע"ב) קבעה את זמן נתינתה בניסן של השנה השנייה, העסיקה את המפרשים הראשונים והאחרונים. אבן עזרא כתב: גם זאת

הפרשה במדבר סיני נאמרה, כאשר ציוה ד' וישלחו מן המחנה ובפסח היו טמאי מתים ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן. אברבנאל (ובעקבותיו רד"צ הופמן) הדגיש את הסמיכות למלחמות הכיבוש ולאפשרות של טומאה ע"י חללי חרב. בעל "משך חכמה" הסביר את היחס להתכהנותו של אלעזר, ואילו האדמו"ר בעל "שם משמאל" הסביר את כתיבתה של פרשת פרה אדומה לפנינו, בכמה וכמה טעמים עפ"י מחשבת החסידות (ראה לעיל פ' בהר תרפ"ט הערה 7; "מגדים" י"ב, מאמרו של הרב יהודה שביב).

מתוך עיונו של הרב בסוגיית החיים והמוות עולה תשובה מקורית, המסמיכה את עניינה העמוק של פרה אדומה לפרשת מי- מריבה. רק מי שעומד על סוד חוקתה של פרה אדומה עשוי היה לטעות בעניין מי- מריבה. אמנם חוט החרוזה הקיף אף את עניין נחש הנחושת וכיבושה של עבר- הירדן. הצעת הדברים ביחס לתופעת המוות ולטומאתו נדונה בהרחבה בסדר "חיים עד העולם" שבתוך המאמר "החיות העולמית" ב"אורות הקודש". רוחב הגישה והאופקים הנפתחים מכוחה, נדונו במחשבה בת זמננו, ראה במאמר "מות ואל- מות במשנת הרב קוק" בספר "הוגים ומאמינים" מאת ש.ה. ברגמן: הרב קוק בין רציונליזם למיסטיקה" מאת ב. איש- שלום עמ' 262. אמנם לפנינו באו הארות נוספות על סדר הפרשיות בתוספת הסברים "צדדיים" המצטרפים למערכה כולה.

משיחת פ' חוקת תרפ"ט הגיעו לידינו רשימות של שלושה שהאזינו: הרב ק.א. פרנקל; הרב ר' נתן רענן – ב"שמן רענן" א', עמ' ר"ה; רושם אנונימי מתלמידי הרב שרשם שבע שיחות בקיץ תרפ"ט ונדפסו ע"י הרב יעקב פילבר בחודש אייר תשמ"ז.

הגלות, הרי שצריך היה לה להשפעת קדושת א"י שתתפשט בכל העולם. "והתפללו אליך [בגלות] דרך ארצם". (מלכים א' ח', מ"ח). משום כך צריך היה אמצעי שיחבר את קדושת א"י עם כל העולם. אמצעי זה היא עבר- הירדן, היא מחברת את קדושת א"י עם הגלות. (ראה לעיל פ' תזריע תרפ"ט; להלן פ' מטות- מסעי תר"ץ, והשווה: "אגרות ראייה" א' עמ' רע"ט). לכן לאחר שנולדה מציאות הגלות לישראל, ראה משה צורך להתחיל במלחמת סיחון ועוג יושבי עבר- הירדן.

על טעמי פרה אדומה לא יכול היה גם שלמה לעמוד. אמנם גם הטעמים שניתנו למצוות הם בדרך האפשר, ואין להניח שהטעם הנאמר הוא היסוד הבלעדי למצוה. מכל מקום הטעם הוא בבחינת "יתכן" והוא כלול בכלל המצוה. עצם חיפוש הטעם מעיד על הרצון להבין את המצוה, וכשאינן מוצאים את הטעם רואים בזה חסרון. אמנם כשחודרת ההכרה שמקור המצוה במחשבה העליונה, אזי לא זו בלבד שאין צורך בטעם, אלא שעצם החיפוש מחליש את הזיקה למצוה. מקורה של המצוה חצוב מעולם עליון ושם אין להבנה האנושית מעמד. הסתימה ה"חוקתית" – חוקת התורה שיש בפרה אדומה היא המעידה על עומקה ונשגבותה, עומק ושגב שהשכל האנושי לא מסוגל לעמוד עליהם. מכוחו של עומק זה אפשר לה לפרה אדומה לטהר את טומאת המת. טומאה זו מיסוד ההבדלה הדמיונית בין מוות לחיים היא באה, ואילו הטהרה יסודה בתלות הגלויה של מצות פרה אדומה במקור העליון ששם כל ההבדלות מטשטשות ונעלמות והכל מתאחד. המתעסק בפרה אדומה הגם שהוא טהור, הרי נוגע הוא ומתייחס לעצם תופעת ההבדלה של שחיטתה ושרפתה ולכן הוא עצמו נטמא. אלא שאותה פרה היא המסוגלת לטהר אף אותה. דוגמת הדבר הוא עניינו של נחש הנחושת. הנחשים השרפים היוו את מקור הרעה שבאה על ישראל, אלא שמקור זה עצמו שימש אף להצלתם. "והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי". ניטשטשו התחומים בין המוות לחיים, לא הנחש ממית אלא החטא, ההחטאה, המחיצה וההבדלה. "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין א-להיכם". (ישעיה נ"ט, ב'). הנחש הוא שהביא את המיתה לעולם, את הפירוד. ההתבוננות בסיבות החטא "והביט אל נחש הנחושת" מביאה רפואה, אחדות וחיים לעולם – "וחי". הכרה זו, כשהיא חודרת לתודעה, היא מסלקת את יראת המוות, "וראה אותו וחי".

הכרה אחדותית זו, המקיפה את כל עולם המעשה, היא שמעניקה לפרה אדומה את הדין של קדשי בדק הבית. " על כל דבר חל קדושת בדק הבית אפילו על האבנים". התייחסות הקדושה אף לדומם, לאותו גוף המוטל בלי רוח חיים, שנפרדה ממנו הנשמה, היא שמטהרת את הטמאים, (השווה: "שפת- אמת" פ' פרה שנת תרמ"ו (שמות עמ' 218) "דיש מ"ט פנים לטמא ופן הנ' נראה שהוא האחדות ששם אין הפרש בין טומאה

מתו מפני חטאם אלא כי זה דרך כל האדם.

ממשיכה הגמ' ומבארת שלגבי משה ואהרן ניתן היה לתרץ שסבר רב אמי כדעת ר"ש בן אלעזר הסובר שמתו בעקבות חטא מי מריבה, אך עדיין קשה על רב אמי כיוון שאף ר"ש בן אלעזר סובר שיש ארבעה ש'מתו בעטיו של נחש' בנימין בן יעקב, עמרם אבי משה, ישי אבי דוד, וכלאב בן דוד, וא"כ גם לדעת ר"ש בן אלעזר יש שמתו בלא חטא. ומסיימת הגמרא: "שמע מינה: יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיבתא דרב אמי תיובתא".

הגמרא דוחה את דברי רב אמי ומסיקה שיש מיתה בלא חטא (יש להעיר שכיוון שזו מסקנת הגמרא, אם כן ייתכן שמשה ואהרן מתו בלא חטא, וצריך לעיין היטב איך יתיישב הדבר עם פשטי המקראות בפרשתנו- ועיין דברים א לז, וברמב"ן בפרשתנו כ (ח).

בגמרא בברכות (מו:) העוסקת בנוסח ברכת המזון לאבלים אמרו: "דיין אמת שופט בצדק ולוקח נפשות במשפט" (ע"פ גירסת הראשונים). בעל הלכות גדולות (הל' ברכות פ"ו עמ' עג) פסק שיש להשמיט את הביטוי "לוקח נפשות במשפט" בגלל מסקנת הגמרא בשבת שדחתה את דברי רב אמי. בדרך זו הלכו גם הר"ף (לד:) והרמב"ם (ברכות פ"ב ה"ח) שדילגו על מילים אלו.

לעומתם כתבו תוס' (שם) ורא"ש (סי' יג) שאין טעם זה מספיק למחוק נוסח המופיע בגמרא. כך כתבו גם תלמידי רבינו יונה (שם) ונימקו את הדבר: "ותימה גדול הוא זה שמאחר שאומר אותו בגמרא היאך לא נאמר אותו?! שאע"פ שיש מיתה בלא חטא כל דרכיו משפט והוא יודע למה עושה כן"- למרות שיש מיתה בלא חטא מ"מ אף היא 'במשפט', כיוון שזהו הדבר הנכון בעיני ה'.

בהמשך מסכת ברכות (נח:) מופיע נוסח ברכת הרואה קברי ישראל: "ברוך אשר יצר אתכם בדין... והמית אתכם בדין...". גם שם מעירים תלמידי רבינו יונה שלמרות שיש מיתה בלא חטא בכל זאת "דינו דין אמת שהוא יודע כל דרכי איש וכל דרכיו משפט".

בעניין זה גם בה"ג ר"ף ורמב"ם הביאו ברכה זו כנוסח הגמ' "המית אתכם בדין" ולא ראו צורך להשמיט, ולכאורה אין זה מובן לאור פסיקתם דלעיל.

לגבי הרמב"ם הקושי גדול עוד יותר, לאור דבריו במורה הנבוכים בהם הוא כותב במפורש להיפך ממסקנת הסוגיא.

בחלק ג' מהמורה בפרק יז (ובדומה לזה בפרק כד) כותב הרמב"ם: "ואנחנו נאמין שכל אלו הענינים האנושיים הם כפי הדין, והשם חלילה לו מעוול... ועל זה הדעת נמשכו דברי המון חכמינו ז"ל, שאתה תמצאם אומרים בביאור: "אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון", ואמרו "במדה שאדם מודד בה מודדין לו", זה לשון המשנה".

ה'שם טוב' במקום מקשה על הרמב"ם שהרי מסקנת הסוגיא היא ש"יש מיתה בלא חטא" ונדחו דברי רב אמי. אך כפי שראינו לעיל הרמב"ם עצמו במשנה תורה

פסק את מסקנת הסוגיא שהרי אימץ את שיטת בה"ג בנוסח ברכהמ"ז לאבל כנ"ל, ואם כן הדברים קשים עוד יותר.

החיד"א (יוסף אומץ סח) מבאר שאף שמסקנת הסוגיא היא ש"יש מיתה בלא חטא", הרי מתוך הגמרא עצמה מוכח שמבריאת העולם עד תקופת התלמוד לא היו אלא ד' שמתו בעטיו של נחש, אך כל השאר מתו בחטאם. ק"ו מהאבות והנביאים (שלא נאמר עליהם שמתו בעטיו של נחש), וא"כ לגבי רוב מוחץ של האנשים ניתן לומר בהחלט ש"אין מיתה בלא חטא".

זו הסיבה שבה"ג הר"ף והרמב"ם סברו שהנוסח "והמית אתכם בדין" נשאר על מכונו למרות מסקנת הסוגיא כיוון שאנו מברכים זאת על המתים אשר לפנינו. לעומת זאת לגבי הנוסח "לוקח נפשות במשפט" שהוא תיאור לאופן הנהגתו של השי"ת סברו ראשונים אלו שאין זה מדויק לומר זאת שהרי הקב"ה לוקח נפשות גם בלא משפט (כמו ד' שמתו בעטיו של נחש, וכן היה נוהג אם היו עוד אנשים צדיקים כמותם).

החיד"א מסב את תשומת הלב שאף שלכאורה מסקנת הסוגיא היא ש"יש מיתה בלא חטא", מכל מקום מתוך הסוגיא עצמה עולה שהמציאות ברוב

משה ויהושע על הר נבו, ציון ועקנין, ישראל

מוחלט של המקרים היא ש"אין מיתה בלא חטא".

על פי דברים אלו נוכל ליישב גם

את דבריו של הרמב"ם במו"נ, שכתב ש"אין מיתה בלא חטא" כיוון שזו המציאות בשטח.

אסמכתא לגישה זו ניתן להביא גם מדברי הזוהר (בראשית נז:) האומר ששנינו "אין מיתה בלא חטא" חוץ מאותם שלושה או ארבעה שמתו בעטיו של נחש הקדמוני. גם הזוהר נוקט שהכלל הגורף הוא ש"אין מיתה בלא חטא" כיוון שזו המציאות ברובם המוחלט של המקרים, למרות שסובר שישנם חריגים שמתו בלא חטא.

נסיים בטעימה מתוך דבריו המיוחדים של המאירי (שבת נה.) בענייננו:

"ש"אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אם לגמול אם לעונש והוא שאמרו: "אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון"... ואע"פ שנשאר דעת האומר כן בתיובתא, אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות וכבר ידעת שאין משיבין באגדה. ומה נכבד מאמר "אף משה ואהרן בחטא מתו", מכאן ואילך ימחלו האחרים על כבודם!".

ופניהם איש אל אחיו הרב גדי שלווין

מה בין חוקת לצניעות?

הגמרא במכות לומדת מהפסוק "הגיד לך אדם מה טוב, ומה-ה' דורש ממך, כי אם-עשות משפט ואהבת חסד והצניע לכת עם-אלהיך" (מיכה ו', ח') מהו הצנע לכת עם אלוהים? זו הכנסת כלה ולווית המת. מהו העניין? מה היא בלוויית המת שקשור לצניעות?

ישנם פירושים רבים לגמרא זאת, אחד מהם הוא שדברים אלו, שבד"כ נעשים בפרהסיה, גם שם אדם צריך לחפש את הצניעות בעשייתו.

נראה שאפשר להוסיף- מהי הצניעות שאנו נדרשים אליה? האם אפשר לתחם את הדרישה לצניעות רק בהופעה החיצונית של הגברים והנשים? שומא עלינו להביט לעומק תרתי משמע...

עיקרה של הצניעות היא היכולת להתרגל להביט פנימה, להביט על העולם העמוק השרוי קודם כל בתוכנו ומתוך כך נראהו אצל האחר, עין שרואה עולם פנימי, עבודה ועמל של תיקון עולם הנפש היא עין צנועה, לא מתרשמת מהעולם החיצוני, לא נותנת לעובדות לבלבל אותה- היא עסוקה במבט החודר, לעולם שמתרחשים בו דברים הסמויים מהעין, מחשבות, נפש נשמה ולא עולם גופני.

אדם בעל עין זאת הוא הצנוע וממילא לא יעסוק בלתור אחרי עיניו וכן לא יתנהג ויתלבש בצורה המושכת את עין האנשים שבטעות יראו בו את הצדדים החיצוניים כעיקר.

נראה לי שאפשר לפרש שכן הדבר בלוויית המת- גם העיסוק במת יכול לבלבל את האדם- אנו נפגשים בפרשה עם טומאת המת- אדם הנפגש עם גוף המת עובר טלטלה נפשית, כוחות נפשו היצירה והפעילויות שלו נפגמים. "אין כח לכלום", החיים נעצרים מלכת והכל קופא- זה סוג של טומאה, הפך הטהרה שהיא הפעילות של האדם עם אל.

התורה מתחשבת במצב הנפשי הזה ולכן כל מי שנפגש עם מת התורה עוזרת לו לחזור לחיים- הפגישה עם הכהן- מקור של כח רוחני יחד עם כוחות החיים התוססים- פרה אדומה, מעיין, עץ ארז וכו' מחזירים אותו לאט לאט לעצמו. הדרישה היא להיות צנועים- גם בפגישה עם המת- לא לתת לעולם הגוף להשפיע עלינו- לא להגברת היצרים במבט על כלה ומאידיך לא להקפאת החיים במבט על המת.

הקיץ מביא עמו שלל פריחה ותסיסה של הכוחות שהוקפאו בחורף, יחד עם זאת ישנו חשש גדול שהאדם יתבלבל ויתפעל מחיי החוץ ויאבד את ה"פוקוס" על הפנים.

פרטי הלכות צניעות עוזרים לנו לא להישאב אל העולם ולנתקו מהתוכן הפנימי. שנדע בע"ה להצניע לכת עם אלוהינו.

מתוך השיחה השבועית הרב אביגדר הלוי בנצל

תפלת "עלינו לשבח" - למה נתקנה?

מובא בספרים (כל בו סי' ט"ז), שיהושע חיבר את תפילת "עלינו לשבח" כשנכנסו ישראל לארץ. ויש שהוסיפו, שאת החלק השני של תפילה זו - "על כן נקוה לך" וכו' - חיבר עכן (סדר היום). [ונרמז שמו בראשי התיבות - "על כן נקוה"]. מה פירוש הדברים? אולי מותר לומר כך: בימי יהושע היה מצבם של ישראל נפלא ביותר. כל הגוים שמעו וראו כיצד יצאו ישראל ממצרים בניסי ניסים, הלכו ארבעים שנה במדבר כשעמוד אש וענן הולכים לפניהם, ה' בהצלחה את סיחון ועוג, עברו את הירדן בנס מופלא, חומת יריחו נופלת לפניהם בקול שופר - אחרי כל זה, העולם כבר קרוב מאד לתיקון השלם. כולם קרובים להכיר במלכות ה'.

לכן אומר יהושע, ש"עלינו לשבח לאדון הכל", על שזוכים אנו לגלות מלכות שמים בעולם, שכל העמים שהשתחוו אל אל לא יושיע - יכירו במלכות ה', והעולם ילך להיתקן. ומה קורה? - עכן מועל בחרם, עם ישראל מובס בעי, והעולם מגיע למסקנה (מוטעית, כמובן), שעם ישראל הוא עם ככל העמים. כשם שלכל עם יש לפעמים נצחונות ולפעמים תבוסות, כך גם ישראל. נכון שהיו להם נצחונות כבירים, אבל הנה היתה להם גם תבוסה! הם לא יודעים את החשבון של הקב"ה, שהתבוסה באה בגלל שעכן מעל בחרם. הם רואים רק את החיצוניות של

הדברים, שבשנה שעברה ניצחו ישראל את סיחון ועוג, והנה השנה הם סופגים תבוסה מעיר קטנה כמו העי. [מנין שהיתה קטנה? - שכן יהושע שולח מרגלים לבדוק כמה אנשים נצרכים כדי להלחם בה, והם שבים ואומרים לו, "כאלפים איש או כששת אלפים איש יעלו ויכפו את העי" (יהושע ז', ג). הרי שהיתה עיר קטנה, שדי היה בכח צבאי קטן כדי להכריעה]. אם ישראל נכשלים בכבושה של עיר קטנה כזו - סימן שלא מלכות שמים יש כאן, אלא הכל עניין של מזל, ח"ו. בשנה שעברה היה לישראל מזל ולכן הם ניצחו את סיחון ועוג, והשנה אין להם מזל ולכן הם לא מצליחים לכבוש את העי.

כך עמי העולם מבינים זאת. ואם כן, אין סיכוי שהם יבואו לקבל עול מלכות שמים במהרה. נמצא שעכן במעילה שלו בחרם גורם לכך שלא יצא לפועל מה שהיה יכול להיות כבר בימי יהושע, שכל העמים יכירו במלכות שמים, והענין הופך מדבר שקרוב להתממש, לתקוה שעשויה להתממש רק בעתיד הרחוק יותר. "על כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עזך, להעביר גלולים מן הארץ" וכו'. מפני שזה לא מה שעומד לקרות כרגע, אלא מה שאנו מקוים לראות בעתיד הרחוק יותר. ומגיס הרה"ג אהרן פינקל שליט"א שמעתי ביאור אחר לתפלת "על כן נקוה לך ה' אלקינו". שאפשר שעכן קיוה כל ימיו לעשות תשובה, אך לא עשה כן עד סמוך למיתתו, שאז התודה על חטאיו ועשה תשובה (יהושע ז', כ). ולפי זה אפשר שזהו ענינו של הביטוי "על כן נקוה לך ה' אלקינו"; שלמרות שכרגע אומות העולם לא מתפעלים מיהושע, אבל יבוא זמן שהם כולם יכירו במלכות ה'. שוב רואים, שצריך להסתכל לטווח

הרחוק, לא לטווח הקרוב. כעת הם לא מכירים במלכות שמים, הם מורדים במלכות שמים, אבל בטווח הרחוק - העולם מתקרב, ולבסוף יגיע המצב המתקוק, שכל העולם כולו יכיר במלכות שמים.

שאלות משובת אתר הישיבה

הנכם מחמנים לשלוח את שאלתכם ל"שאל את הרב"

<http://www.hakotel.org.il/hebrew/ask-the-rav>

קידוש בשבת

שאלה:

האם מותר לקחת לחם משנה חלה שאינה ראוייה כעת לאכילה, כגון חלה שהוצאתי מהמקפיא או חלה שאינני רוצה להוציא מהשקית שעוטפת אותה?

המשיב: הרב לירון כהן שליט"א

שלום רב,

שלום וברכה, חלה קפואה אינה ראוייה לאכילה אבל ניתן להכשירה לאכילה ע"י המתנה או ע"י חימומה באופן המותר (כגון ע"ג צלחת הפוכה או ע"ג מכסה של סיר שיש בו תבשיל). בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט, סימן מ"ב) פסק להתיר צירוף חלה קפואה לחם משנה גם בעת שעדיין אינה ראוייה לאכילה כיוון שבידו להכשירה לאכילה. כך פסק בילקוט יוסף (שבת, סימן רע"ד סע' ט') ובשש"כ (פרק נ"ה סע' י"ב) אמנם, בשם הגרש"ז אויערבך (שם הערה ל"ט) מובא שיתכן שבשעה שהלחם קשה יאבן ולא ראוי לאכילה, אינו יכול להצטרף ללחם משנה. ביחס לחלה הנמצאת בשקית (בהנחה שמדובר בחלה שלימה הנמצאת בשקית לצורך שמירה על טריות. במידה ומדובר בחלה פרוסה זו כבר שאלה אחרת) יש להעיר ב' הערות. א. פסק השש"כ (שם סע' י"ד) כי מותר לצרף ללחם משנה גם מין לחם שאינו אוכלו עכשיו כגון שהלחם משנה היא מצה לא שמורה בליל הסדר או לחם חלבי בסעודה בשרית, אך לחם שמבחינת הדין אסור לאוכלו כגון שלא הפרישו ממנו תרו"מ א"א לצרפו ללחם משנה. ב. פסק השו"ע (סימן קס"ז סע' ד') "יתן שתי ידיו על הפת בשעת הברכה" וכתב במשנ"ב (שם ס"ק כ"ג) "היינו דטוב לעשות כן ואם הוא לבוש בבתי ידים (כפפות) נכון שיסירם בשעת הברכה ... ויגביה הכיכר ובשבת שמברכין על שתיים יגביה שתיים" הרי שצריך שבשעת הברכה לא תהיה חציצה בין ידיו לפת. בפסקי תשובות (סימן קס"ז סע' ג' הערה 28) הביא לכתחילה את דבריו של המשנ"ב אך העלה סברא כי אין עטיפת הניילון מהווה חציצה כי עשויה להגן על הפת ובטלה לגביו. כל טוב.

מהנעשה בישיבה

● לקראת עזיבתם של בני חו"ל ביום שני, תתקיים שבת מיוחדת שבה יסכמו יחד כל בני הישיבה, בני

חו"ל ובני ארץ ישראל שנה נפלאה ומלאה בחוויות- כלליות ארועי הישיבה שכוללים את כל בני הישיבה כמו תקופת הימים הנוראים והחגים הבאים אחריהם, ימי החנוכה הפורים שבהם מרבים לעשות סעודות חגיגיות המלוות בשירה וריקודים של כל בני הישיבה, ארועי העצמאות ויום ירושלים, טיולים ושבתות מיוחדת למיניהם. וכן חוויות אישיות של כל אחד עם חבריו לחדר ולבית המדרש.

ההרגשה בימים אלו היא מאוד מיוחדת, הרגשה של הכרת תודה משני הצדדים מבני חו"ל לומדים היושבים בציון מהי חשיבותה של שנה, מהו חשיבותו של כל סדר ערב, שכן רבים מבאי חו"ל מגיעים לשערי הישיבה לתקופה של שנה ולכן נכרת אצלם חשיבות רבה של על רגע. ומבני הארץ, אפשר ללמוד את האהבה לתורה ואת היותורים שנעשים בכל יום לתקופה של חמש שנים, אם זה לוותר על יציאה לשבת בבית או לערב מהנה עם חברי ילדות, ובכלל עצם העובדה של התחייבות לחמש שנים בעולם התורה. בנוסף ללימודי העברית שניתנים באופן מקוון ע"י הישיבה, ניכרת סקרנות רבה בלימודי השפה העברית ומנהגי ארץ ישראל, רבים מבני חו"ל מוזמנים לשבתות ארוח אצל בחורי הישיבה דבר שמחזק את הקשרים.

חלק לא מבוטל מהבחורים מבני חו"ל אף ממשיכים שנה נוספת בישיבה וחלק גדול מהם אף "עושה עליה"- זה הביטוי המקובל בישיבתינו, לבן חו"ל שהחליט לעלות לארץ. כל בית הישיבה מאחל דרך צלחה לכל הבחורים שכרגע בחרו להמשיך את דרכם בחו"ל ומצפה ומייחל לראותם שוב כאן בארץ ישראל במהרה. בשבת זו, יתארחו בני חו"ל לעונג שבת על גג ביתו של רה"י שליט"א.

● במסגרת השיחות הקבועות של ראש הישיבה, בימי שלישי, הנקראות לבניינה של תורה (ניתן לראותן באתר הישיבה) ניתנה בשבוע שעבר שיחה מרתקת כהתייחסות להתקפות על ישיבות ההסדר. ראש הישיבה באר את עומק התביעה מתוך רצון פנימי של העם לראות תורה גדולה על פי תפיסת הרב קוק את הדור. ראש הישיבה ברר את עניינם של ישיבות ההסדר בשילוב המיוחד בין תורה לעולם המעשה ופירות חינוך זה ניכרות בכל מערכות החיים של המדינה, בחינוך, במדע ובעשייה. מאידך נדרשת מבני הישיבות רצינות ואחריות להיות ראויים לתואר הכבוד- בן ישיבת ההסדר.

● מזל טוב לאלי כץ לרגל חתונתו ● לחיים גינזבורג לרגל אירוסיו ● ליאיר בינשטוק לרגל הולדת ביתו

ביום שני הקרוב,
ט' בתמוז, 17/6
בשעה 18:30 תתקיים
אזכרתו של חברנו
דוד ישי ז"ל,
בבית העלמין "סגולה"
בפתח תקווה

בית הישיבה מרכין
ראש בפטירתו של
הגאון
הרב יהושע נויבירט
מחבר הספר שמירת
שבת כהלכתה

מערכת העלון
אחראי תוכן חיים כהן
Misrad@hakotel.org.il
ישיבת הכתל - היכל וואהל
ת.ד. 603 ירושלים
91006
Tel:02-6288175
Fax:02-6271180
www.hakotel.org.il

